

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PEDRO CRUZ VILLALÓN
prezentate la 7 mai 2015¹

Cauza C-47/14

**Holterman Ferho Exploitatie BV,
Ferho Bewehrungsstahl GmbH,
Ferho Vechta GmbH,
Ferho Frankfurt GmbH
împotriva
Friedrich Leopold Freiherr Spies von Büllenheim
[cerere de decizie preliminară]**

formulată de Hoge Raad der Nederlanden (Țările de Jos)]

„Cooperare judiciară în materie civilă — Competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială — Regulamentul (CE) nr. 44/2001 — Articolul 5 punctul 1 literele (a) și (b) și punctul 3 — Competență în materie contractuală — Competență în materie delictuală sau cvasidelictuală — Articolele 18-21 — Contract individual de muncă — Dublă calitate de director și de administrator al unei societăți — Răspundere pentru îndeplinirea necorespunzătoare a funcțiilor de conducere și de administrație”

1. Prezenta cauză oferă Curții oportunitatea de a se pronunța cu privire la aplicabilitatea normelor speciale de atribuire a competenței judiciare, prevăzute la articolul 18 și următoarele („contracte individuale de muncă”) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială² (denumit în continuare „regulamentul”), într-o situație în care o persoană este acționată în justiție de către o societate ca urmare a îndeplinirii necorespunzătoare a sarcinilor sale, nu numai în calitate de director al respectivei societăți, angajat de aceasta în temeiul unui contract de muncă, ci și în calitate de administrator al aceleiași societăți, din perspectiva dreptului societăților.

2. Concret, trebuie să se stabilească dacă se aduce atingere domeniului de aplicare al eventualului raport de muncă dintre directorul societății și societate sub aspectul atribuirii competenței judiciare internaționale în contextul regulamentul citat, ca urmare a existenței, în plus, a unui raport comercial în temeiul căruia acesta are calitatea de administrator al societății, atunci când împotriva sa a fost formulată o acțiune în răspundere atât în calitate de director, cât și în calitate de administrator.

¹ — Limba originală: spaniola.

² — JO 2001, L 12, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 3, p. 74. La 10 ianuarie 2015 a intrat în vigoare Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (reformare) (JO L 351, p. 1), care nu se aplică *ratione temporis* în prezenta cauză. Regulamentul nr. 1215/2012 reia în esență dispozițiile regulamentul care face obiectul prezentei cauze.

I – Cadrul normativ

A – Dreptul Uniunii

3. Potrivit considerentului (11) al regulamentului, „[n]ormele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură [...]”, la care se adaugă, în considerentul (12), că, „[î]n afară de instanța domiciliului pârâtului, trebuie să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei legături strânse între instanță și litigiu sau în scopul bunei administrări a justiției”.

4. Conform considerentului (13) al regulamentului menționat, „[î]n cazul contractelor de [...] muncă, partea defavorizată trebuie să fie protejată prin norme de competență mai favorabile intereselor sale decât normele generale prevăzute în prezentul regulament”.

5. În cadrul secțiunii 1 din capitolul II („Competența”) din regulamentul menționat, intitulată „Dispoziții generale”, la articolul 2 alineatul (1) se stabilește:

„Sub rezerva dispozițiilor prezentului regulament, persoanele domiciliate pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză.”

6. Articolul 5 din regulament, care face parte din secțiunea 2 din capitolul II, intitulată „Competențe speciale”, are următorul cuprins:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

1. (a) în materie contractuală, în fața instanțelor de la locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată;
- (b) în sensul aplicării prezentei dispoziții și în absența vreunei convenții contrare, locul de executare a obligației în cauză este:
 - în cazul vânzării de mărfuri, locul dintr-un stat membru unde, în temeiul contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie livrate mărfurile;
 - în cazul prestării de servicii, locul dintr-un stat membru unde, în temeiul contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile;
- (c) în cazul în care nu se aplică litera (b), se aplică litera (a).

[...]

3. în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă.

[...]”

7. Secțiunea 5 din capitolul II din regulament este intitulată „Competența în materia contractelor individuale de muncă”. Aceasta include atât articolul 18, cât și articolul 20. Articolul 18 alineatul (1) prevede că, „[î]n materia contractelor individuale de muncă, competența se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune, fără a se aduce atingere articolului 4 și articolului 5 punctul 5”, în timp ce articolul 20 alineatul (1) prevede că „[a]cțiunea angajatorului nu poate fi introdusă decât înaintea instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia angajatul își are domiciliul”.

B – Dreptul național

8. Articolul 2:9 din Codul civil olandez (Burgerlijk Wetboek) reglementează obligația administratorului unei societăți de a îndeplini în mod corect sarcinile care îi revin.

9. Dacă, în plus, persoana respectivă a încheiat cu societatea un contract de muncă pentru exercitarea funcției de director al acesteia – ceea ce este posibil în dreptul olandez –³, răspunderea sa, în calitate de angajat, pentru dol sau neglijență deliberată în cadrul îndeplinirii contractului de muncă este reglementată de articolul 7:661 alineatul 1 din Codul civil olandez (coroborat cu articolul 6:74) după cum urmează: „angajatul care, în cadrul executării contractului încheiat, creează un prejudiciu angajatorului sau unui terț pe care angajatorul trebuie să îl despăgubească, nu răspunde în acest sens față de angajator, cu excepția cazului în care prejudiciul este rezultatul dolului sau al neglijenței deliberate a acestuia [...]”.

10. Se poate angaja răspunderea administratorului/directorului și pentru fapte ilicite, în conformitate cu articolul 6:162 din Codul civil olandez.

II – Litigiul principal și întrebările preliminare

11. Holterman Ferho Exploitatie BV (denumită în continuare „Holterman Ferho”) este o societate propriu-zisă de tip holding, care are sediul social în Țările de Jos. Aceasta deține trei filiale germane, Ferho Bewehrungsstahl GmbH, Ferho Vechta GmbH și Ferho Frankfurt GmbH, toate cu sediul în Germania.

12. În aprilie 2001, intimatul din litigiul principal, domnul Freiherr Spies von Bülllesheim (denumit în continuare „domnul Spies”), cetățean german cu domiciliul în Germania, a început să lucreze pentru Holterman Ferho în calitate de director, în temeiul unui contract pe care instanța de apel l-a calificat drept „contract de muncă”, redactat în limba germană. Domnul Spies exercita, de asemenea, funcția de administrator (în sensul prevăzut de dreptul societăților) al respectivei societăți, sarcinile acestuia limitându-se, potrivit susținerilor sale din cadrul ședinței, la administrarea filialelor germane ale Holterman Ferho în care deținea atât calitatea de administrator, cât și calitatea de reprezentant. După cum arată domnul Spies la punctul 8 din observațiile sale scrise și după cum a confirmat în cadrul ședinței, el era singurul angajat al societății Holterman Ferho și, în orice caz, își desfășura activitatea

3 — Astfel cum arată Comisia la punctul 15 din observațiile sale, în dreptul olandez directorii și administratorii trebuie să participe împreună la administrarea societății. Cu toate acestea, în timp ce o persoană care îndeplinește doar funcția de director poate fi revocată de consiliul de administrație, un administrator poate fi revocat doar de adunarea generală a asociaților, astfel încât acesta din urmă se bucură, în principiu, de o libertate mai mare decât cel dintâi în ceea ce privește administrarea întreprinderii. Pentru o privire de ansamblu asupra obligațiilor și a răspunderii organelor de administrare ale societăților în dreptul olandez a se vedea De Beurs, S., „Directors’ Duties and Liability in the Netherlands”, în cadrul studiului efectuat de LSE Enterprise pentru Comisia Europeană, *Study on Directors’ Duties and Liability*, Londra, 2013, p. A609 și urm.

exclusiv în Germania, aspecte necontestate de societatea Holterman Ferho în observațiile sale scrise. Pe de altă parte, după cum a admis domnul Spies în cadrul ședinței, răspunzând la întrebările adresate de Curte, pe lângă funcțiile de administrator și de director, acesta avea și calitatea de asociat în cadrul societății Holterman Ferho⁴.

13. Raportul dintre domnul Spies și Ferho Frankfurt GmbH a încetat la 31 decembrie 2005, iar cel dintre acesta și celelalte trei societăți a încetat la 31 decembrie 2006. Cele patru societăți au introdus în fața Rechtbank Almelo (Țările de Jos) o acțiune în constatare și o acțiune în despăgubire împotriva domnului Spies. Cu titlu principal, acestea au invocat faptul că domnul Spies nu și-a îndeplinit corespunzător sarcina de administrator, ceea ce implică răspunderea sa față de ele, în conformitate cu articolul 2:9 din Codul civil olandez. În plus, cele patru societăți au susținut că, independent de calitatea sa de administrator, în cadrul îndeplinirii contractului de muncă încheiat cu Holterman Ferho, domnul Spies a acționat dolosiv sau cu neglijență, ceea ce implică răspunderea sa în sensul articolului 7:661 din Codul civil olandez. În subsidiar, Holterman Ferho și cele trei filiale au invocat faptul că erorile grave comise de domnul Spies în exercitarea funcțiilor sale constituie în orice caz o faptă ilicită a acestuia față de ele.

14. În acord cu susținerile domnului Spies, instanța de prim grad a constatat că nu are competență internațională pentru soluționarea cauzei. Gerechtshof te Arnhem a confirmat în apel hotărârea Rechtbank Almelo, făcând distincție între:

- 1) cererile formulate de Holterman Ferho întemeiate pe faptul că domnul Spies nu și-a îndeplinit obligațiile care îi incumbau în calitate de director și de administrator al societății respective. Cu privire la acestea, Gerechtshof a reținut că:
 - având în vedere că cele două părți se aflau într-un raport întemeiat pe un contract calificat drept „contract de muncă”, era aplicabil regimul special de competență judiciară prevăzut la articolul 18 și următoarele din regulament în ceea ce privește cererile întemeiate pe executarea necorespunzătoare a contractului de muncă și, de asemenea, în ceea ce privește cererile în materie delictuală sau cvasidelictuală, întrucât acestea sunt strâns legate de executarea respectivului contract. Așadar, în temeiul articolului 20 alineatul (1) din regulament, competența revenea instanțelor germane, stat membru pe teritoriul căruia angajatul respectiv avea domiciliul;
 - în ceea ce privește cererile întemeiate generic pe îndeplinirea necorespunzătoare de către domnul Spies a sarcinilor care îi incumbau în calitate de administrator în temeiul dreptului societăților și care, potrivit Gerechtshof, nu aveau la bază niciun contract, era aplicabilă norma generală de la articolul 2 din regulament, conform căreia competența revine de asemenea instanțelor germane.
- 2) cererile formulate de cele trei filiale împotriva domnului Spies în materie contractuală și în materie delictuală. Potrivit Gerechtshof, în ceea ce privește aceste cereri, normele de competență prevăzute la articolul 5 punctele 1 și 3 din regulament nu atribuie în niciun caz competența instanțelor olandeze.

15. Hotărârea Gerechtshof a fost atacată cu recurs de cele patru societăți în fața instanței de trimitere numai în ceea ce privește cererile formulate de Holterman Ferho împotriva domnului Spies.

4 — Astfel cum a arătat în cadrul ședinței, societatea Holterman Ferho avea doar doi asociați, domnul Spies (asociat minoritar, care deține doar 15 % din acțiuni) și un asociat majoritar, care deținea 85 % din acțiuni și care exercita, de asemenea, funcția de director a Holterman Ferho prin intermediul altei societăți.

16. Hoge Raad der Nederlanden a dispus suspendarea procedurii și formularea următoarelor întrebări preliminare:

- „1) Dispozițiile secțiunii 5 din capitolul II (articolele 18-21) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretate în sensul că se opun aplicării de către instanță a articolului 5 teza introductivă și punctul 1 litera (a) sau a articolului 5 teza introductivă și punctul 3 din acest regulament într-un caz precum cel din speță, în care o societate angajează răspunderea pârâtului nu doar în ceea ce privește calitatea acestuia de administrator, din cauza îndeplinirii necorespunzătoare a sarcinilor sale sau din cauza unei fapte ilicite, ci și, independent de această calitate, din cauza dolului sau a neglijenței deliberate în îndeplinirea contractului său individual de muncă încheiat cu societatea?
- 2) (a) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, noțiunea «în materie contractuală» prevăzută la articolul 5 teza introductivă și punctul 1 litera (a) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretată în sensul că acoperă și un caz precum cel din speță, în care o societate angajează răspunderea unei persoane, în calitate sa de administrator al societății, din cauza încălcării obligației sale de a îndeplini în mod corespunzător sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților comerciale?
- (b) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 2 (a), noțiunea «locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată» prevăzută la articolul 5 teza introductivă și punctul 1 litera (a) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretată în sensul că face referire la locul în care administratorul și-a îndeplinit sau ar fi trebuit să își îndeplinească sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților comerciale, ceea ce corespunde de regulă locului administrației centrale sau al centrului de afaceri în temeiul articolului 60 alineatul (1) teza introductivă și literele (b) și (c) din Regulamentul 44/2001?
- 3) (a) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, noțiunea «în materie delictuală și cvasidelictuală» prevăzută la articolul 5 teza introductivă și punctul 3 din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 trebuie interpretată, așadar, în sensul că include și un caz precum cel din speță, în care o societate angajează răspunderea unei persoane, în calitate a acesteia de administrator al societății, din cauza îndeplinirii necorespunzătoare a sarcinilor care îi incumbă în temeiul dreptului societăților comerciale sau din cauza unei fapte ilicite?
- (b) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea 3 (a), noțiunea «locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă», potrivit articolului 5 teza introductivă și punctul 3 din Regulamentul nr 44/2001, trebuie interpretată în sensul că face referire la locul în care administratorul și-a îndeplinit sau ar fi trebuit să îndeplinească sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților comerciale, care, de regulă, în sensul articolului 60 alineatul (1) teza introductivă și literele (b) și (c) din acest regulament, este locul administrației centrale sau al centrului de afaceri?”

17. În prezenta cauză au formulat observații scrise domnul Spies, societatea Holterman Ferho (în nume propriu și în numele filialelor sale), guvernul german și Comisia Europeană. În cadrul ședinței, desfășurată la 20 ianuarie 2015, au intervenit domnul Spies și Comisia, care, la cererea Curții, și-au concentrat pledoariile asupra primei întrebări preliminare.

III – Analiză

A – Prima întrebare preliminară

18. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere dorește să afle în esență dacă, în cazul în care o persoană este acționată în justiție de către o societate, în calitate de administrator al acesteia, din cauza îndeplinirii necorespunzătoare a sarcinilor care îi incumbă în temeiul dreptului societăților sau din cauza săvârșirii unei fapte ilicite și, în același timp, în calitate de director, ca urmare a faptului că a acționat dolosiv sau cu neglijență deliberată în cadrul îndeplinirii contractului de muncă încheiat între ea și societate, în temeiul căruia a fost numită director al acesteia, sunt aplicabile criteriile de atribuire a competenței judiciare prevăzute în secțiunea 5 din capitolul II („Competența în materia contractelor individuale de muncă”, articolele 18-21) din regulament.

1. Rezumatul pozițiilor părților

19. Potrivit domnului Spies, articolele 18-21 din regulament se opun aplicării articolului 5 din acesta în circumstanțele din prezenta cauză, deși sarcinile atribuite directorului în temeiul contractului de muncă se limitează la îndeplinirea sarcinilor referitoare la calitatea sa de administrator în sensul dreptului societăților: dacă, pe lângă sarcina de administrator, directorul are și calitatea de angajat al societății, trebuie să se aplice normele speciale prevăzute la articolele 18-21 din regulament.

20. Guvernul german, care își concentrează observațiile exclusiv asupra acestei prime întrebări preliminare, propune să se răspundă la aceasta în sensul că, într-o situație precum cea din prezenta cauză, dispozițiile articolelor 18-21 din regulament se opun aplicării de către o instanță a articolului 5 punctul 1 litera (a) sau punctul 3 din respectivul regulament. În opinia guvernului german, formularea regulamentului menționat este suficient de clară în ceea ce privește acest aspect, iar existența unui contract de muncă – independent de posibilitatea existenței concomitente a unui raport întemeiat pe dreptul societăților – determină aplicarea criteriului de atribuire a competenței prevăzut la articolul 20 alineatul (1) din acesta (locul unde este domiciliat angajatul pârât), care, în plus, corespunde obiectivului de protecție a părții defavorizate din contract urmărit prin respectivele norme speciale de atribuire a competenței judiciare.

21. Holterman Ferho (acționând și în numele filialelor sale) se limitează să reproducă în cuprinsul observațiilor sale scrise pasaje din concluziile avocatului general olandez prezentate în fața Hoge Raad în litigiul principal. În opinia sa, în ceea ce privește acțiunile referitoare la neîndeplinirea obligațiilor care rezultă din contractul de muncă, sunt aplicabile normele speciale de atribuire a competenței, prevăzute la articolele 18-21 din regulament, însă, în ceea ce privește instanța competentă cu soluționarea acțiunii referitoare la neîndeplinirea de către domnul Spies a sarcinilor care îi incumbă în calitate de administrator al Holterman Ferho, trebuie să se aplice articolul 5 punctul 1 din același regulament, astfel încât instanțele competente în această privință sunt cele olandeze, deoarece societatea respectivă are sediul în Țările de Jos [Holterman Ferho consideră că locul unde trebuie îndeplinită obligația pe care se întemeiază acțiunea, în sensul articolului 5 punctul 1 litera (a) din regulamentul menționat, este cel unde se află sediul social].

22. În final, în opinia Comisiei, trebuie să se stabilească dacă „contractul” (în sensul regulamentului) încheiat între părți este un „contract individual de muncă” în sensul regulamentului menționat – ceea ce ar determina aplicarea obligatorie a normelor de atribuire a competenței prevăzute la articolul 18 și următoarele din acesta – sau este un contract de altă natură – ceea ce ar permite aplicarea articolului 5 punctul 1 coroborat cu articolul 2 din regulamentul respectiv –. În această privință, Comisia enumeră o serie de elemente care trebuie întrunite pentru a se putea concluziona că este vorba despre un contract de muncă, printre care relația de subordonare a angajatului față de angajator, care, în opinia

sa, nu există în raportul dintre administratorul unei societăți și respectiva societate⁵.

2. Analiză

23. Potrivit instanței de trimitere, la 7 mai 2001, părțile au încheiat un „contract de muncă” în temeiul căruia domnul Spies a acceptat calitatea de director al societății Holterman Ferho. Cu toate acestea, având în vedere că regulamentul impune interpretarea în mod autonom a noțiunii „contract individual de muncă”⁶, nici denumirea pe care i-au atribuit-o părțile și nici cea conferită de dreptul național nu constituie aspectul determinant pentru stabilirea naturii respectivului contract în sensul regulamentului menționat. Astfel cum a statuat Curtea, noțiunile din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretate în mod autonom, făcând referire în special la sistemul și la obiectivele sale⁷, în scopul aplicării unitare a acestuia în toate statele membre⁸.

24. Până în prezent, Curtea nu a avut oportunitatea să interpreteze noțiunea „contract de muncă” în contextul specific al regulamentului. Hotărârea Shenavai⁹ este singura în care Curtea a statuat, cu privire la aplicarea articolului 5 punctul 1 din Convenția de la Bruxelles, dispoziție care cuprinde și respectivele contracte, că „contractele de muncă, la fel ca alte contracte care presupun prestarea unei activități remunerate, prezintă anumite particularități în raport cu celelalte contracte, chiar dacă acestea din urmă se referă la prestări de servicii, în sensul că determină stabilirea unui raport de durată, care poziționează angajatul în cadrul unei anumite organizări a afacerilor întreprinderii sau ale angajatorului”.

5 — În prezenta cauză, intervenienții nu contestă faptul că domnul Spies a efectuat, pe parcursul unei anumite perioade, anumite prestații în favoarea societății Holterman Ferho (referitoare la administrarea filialelor germane ale acesteia) în schimbul unei remunerații. Elementul în discuție în prezenta cauză este cel privind relația de subordonare a domnului Spies față de „conducere”, cu alte cuvinte în raport cu instrucțiunile primite de la societatea Holterman Ferho. Concret, Comisia neagă faptul că acest element este prezent în speță (punctul 35 din observațiile scrise ale acesteia), în timp ce domnul Spies a arătat în cadrul ședinței că raportul contractual dintre el și Holterman Ferho indică faptul că exista o relație de subordonare față de adunarea asociaților, ale cărei instrucțiuni era obligat să le respecte.

6 — A se vedea între altele Hotărârile Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, punctul 42), Kainz (C-45/13, EU:C:2014:7, punctul 19), Zuid-Chemie (C-189/08, EU:C:2009:475, punctul 17) și Pinckney (C-170/12, EU:C:2013:635, punctul 23).

7 — Cu privire la caracteristicile „sistemului” și „ale obiectivelor regulamentului”, facem trimitere, în primul rând, la considerentele (11) și (12): „Normele de competență trebuie să prezinte *un mare grad de previzibilitate* și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului și, astfel, trebuie să fie întotdeauna disponibilă, cu excepția câtorva situații bine definite în care materia litigiului sau autonomia părților justifică un alt factor de legătură [...]. În afară de instanța domiciliului pârâtului, trebuie să existe și alte instanțe autorizate în temeiul unei *legături strânse între instanță și litigiu sau în scopul bunei administrări a justiției*” (sublinierea noastră). De asemenea, potrivit Curții, obiectivul regulamentului menționat este de a uniformiza normele privind competența judiciară a statelor contractante, evitând, în măsura în care este posibil, existența mai multor criterii de competență judiciară referitoare la același raport juridic, și de a consolida protecția juridică a persoanelor stabilite pe teritoriul Uniunii și, în același timp, oferind reclamantului posibilitatea de a determina cu ușurință instanța pe care o poate sesiza, iar pârâtului posibilitatea de a prevedea în mod rezonabil instanța în fața căreia poate fi acționat în justiție [Hotărârea Mulox IBC, C-125/92, EU:C:1993:306, punctul 11, și Hotărârea Rutten, C-383/95, EU:C:1997:7, punctele 12 și 13, referitor la Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3), în versiunea modificată prin convențiile ulterioare de aderare a noilor state membre la această convenție (denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”). Având în vedere că, în ceea ce privește raporturile dintre statele membre, regulamentul înlocuiește Convenția de la Bruxelles, interpretarea dată de Curte în privința dispozițiilor Convenției de la Bruxelles este valabilă și pentru dispozițiile acestui regulament, atunci când dispozițiile acestor instrumente pot fi calificate ca fiind echivalente (Hotărârea Brogsitter, C-548/12, EU:C:2014:148, punctul 19, și Hotărârea ÖFAB, C-147/12, EU:C:2013:490, punctul 28)].

8 — A se vedea în special Hotărârile Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctul 18) și ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punctul 27).

9 — C-266/85, EU:C:1987:11, punctul 16.

25. Citatul anterior este singurul element din jurisprudența Curții de Justiție care se referă la definirea acestei noțiuni în sensul regulamentului. Există, desigur, o jurisprudență abundentă a Curții în care este interpretată noțiunea „lucrător” în dreptul Uniunii, în special în raport cu actualul articol 45 TFUE¹⁰, însă și în ceea ce privește acte concrete de drept derivat¹¹. De asemenea, este neîndoielnic că jurisprudența respectivă poate oferi elemente interpretative care pot fi utilizate în mod valabil în alte domenii¹². Cu toate acestea, nu este mai puțin adevărat că interpretarea aceleiași noțiuni în domeniul libertăților fundamentale prevăzute de Tratatul FUE sau de instrumentele de drept derivat care au scopuri specifice nu trebuie să coincidă neapărat cu interpretarea noțiunii respective în alte domenii ale dreptului derivat¹³.

26. În secțiunea 5, regulamentul stabilește „competența în materia contractelor individuale de muncă”, iar la articolul 18 prevede că, „în materia contractelor individuale de muncă, competența se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune [...]”. Astfel cum vom arăta în continuare, versiunea germană este puțin mai clară, întrucât prevede că, „în cazul în care obiectul procedurii constă într-un contract individual de muncă sau în *cereri întemeiate pe un contract individual de muncă*, competența se determină în conformitate cu prezenta secțiune”¹⁴. Prin urmare, în opinia noastră, în scopul aplicării secțiunii 5 din regulament, este determinant ca intimatul să aibă calitatea de parte la un „contract de muncă” în sensul respectivului regulament (în principiu, indiferent dacă acesta și recurențele se află într-un raport juridic de altă natură) și ca, după cum reiese în mod deosebit de clar din versiunea în limba germană, cererea care face obiectul procedurii să fie întemeiată pe contractul respectiv.

27. Ca punct de plecare pentru interpretarea în mod autonom a noțiunii „contract individual de muncă” în sensul regulamentului, în principiu, în opinia noastră, este evident că prin intermediul unui contract de muncă o persoană își asumă față de o altă persoană obligația de a efectua o anumită activitate în schimbul unei remunerații. Totuși, această caracteristică trebuie însoțită de încă un element care să ne permită să diferențiem „contractul individual de muncă” prevăzut la articolul 18 și următoarele din regulament de celelalte „prestări de servicii” care intră sub incidența articolului 5 punctul 1 din regulament. În acest scop, luând în considerare sistemul și obiectivele regulamentului menționat, trebuie să se aibă în vedere obiectivul de protecție a părții defavorizate din raportul juridic, pe care se întemeiază crearea de către legiuitor a criteriilor specifice de atribuire a competenței judiciare, prevăzute la articolul 18 și următoarele din regulament.

28. În opinia noastră, acest element de diferențiere, care delimitează contractul de muncă de prestarea de servicii în sensul regulamentului, constă în faptul că, în cazul contractului de muncă, persoana care prestează serviciul se află, într-o măsură mai mare sau mai mică, sub puterea de conducere și de coordonare a celeilalte părți din contract, ceea ce o plasează într-o poziție de subordonare față de

10 — A se vedea în acest sens Hotărârea Lawrie Blum (C-66/85, EU:C:1986:284, punctele 16 și 17).

11 — A se vedea în special conținutul noțiunii „lucrător” determinat de Curte în Hotărârea Danosa (C-232/09, EU:C:2010:674, punctul 39 și următoarele), în care trebuia să se stabilească dacă membrul consiliului de administrație al unei societăți avea calitatea de „lucrător” în sensul Directivei 92/85/CEE a Consiliului din 19 octombrie 1992 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și a sănătății la locul de muncă în cazul lucrătoarelor gravide, care au născut de curând sau care alăptează și dacă, prin urmare, putea beneficia de protecția oferită de directivă persoanelor care aveau această calitate. A se vedea de asemenea printre multe altele Hotărârea Union syndicale Solidaires Isère (C-428/09, EU:C:2010:612, punctul 28) (cu privire la Directiva 2003/88/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru) și Hotărârea Kiiski (C-116/06, EU:C:2007:536, punctul 25) (cu privire la Directiva 76/207/CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la încadrarea în muncă, la formarea și la promovarea profesională, precum și condițiile de muncă) și jurisprudența citată în acestea.

12 — A se vedea în acest sens, pe larg, Lüttringhaus, J. D., „Übergreifende Begrifflichkeiten im europäischen Zivilverfahrens- und Kollisionsrecht. Grund und Grenzen der rechtsaktübergreifenden Auslegung, dargestellt am Beispiel vertraglicher und außervertraglicher Schuldverhältnisse”. *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 77, 2013, p. 50.

13 — Hotărârile Martínez Sala (C-85/96, EU:C:1998:217, punctul 31 și urm.), von Chamier-Gliscinski (C-208/07, EU:C:2009:455, punctul 68) și van Delft și alții (C-345/09, EU:C:2010:610, punctul 88). A se vedea de asemenea reflecțiile lui Knöfel, O. L., „Kommendes Internationales Arbeitsrecht – Der Vorschlag der Kommission der Europäischen Gemeinschaft vom 15.12.2005 für eine «Rom I»-Verordnung”, *Recht der Arbeit* 2006, în special p. 271 și 272, cu privire în mod specific la noțiunea „lucrător”.

14 — „Bilden ein individueller Arbeitsvertrag oder Ansprüche aus einem individuellen Arbeitsvertrag den Gegenstand des Verfahrens, so bestimmt sich die Zuständigkeit [...] nach diesem Abschnitt” (sublinierea noastră).

respectiva parte. Această poziție de subordonare implică, în principiu, necesitatea unei protecții specifice a părții defavorizate, care justifică norma specială prevăzută la articolul 20 alineatul (1) din regulamentul menționat, conform căreia pârâtul care are calitatea de „angajat” poate fi acționat în justiție numai în fața instanțelor din statul membru pe teritoriul căruia are domiciliul¹⁵.

29. Avocatul general Trstenjak împărtășește această opinie în Concluziile prezentate în cauza Voogsgeerd¹⁶, în contextul special al interpretării Convenției de la Roma cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale¹⁷. Raportul Jenard/Möller privind Convenția de la Lugano din 1988, paralelă cu Convenția de la Bruxelles, care a precedat regulamentul, se referă de asemenea la un element de „subordonare” („relationship of subordination” în versiunea engleză), în care se arată că, „deși până în prezent nu există o noțiune autonomă privind contractul de muncă [în sensul convenției menționate], se poate considera că acesta presupune o relație de subordonare a angajatului față de angajator”¹⁸.

30. Faptul că un contract de muncă atribuie unei persoane funcția de conducere a unei societăți nu exclude în mod necesar elementul de subordonare, deși acest element poate părea, în anumite împrejurări, atenuat sau slăbit în ceea ce privește personalul de conducere. În opinia noastră, elementul în cauză este prezent dacă persoana care își asumă sarcini de conducere se află într-o legătură de subordonare față de cocontractant sau față de vreunul dintre organele sale, deși angajatul se bucură de autonomie de apreciere sau chiar de o marjă amplă de decizie în exercitarea curentă a funcțiilor sale, iar activitatea sa nu face în mod obișnuit obiectul unui control imediat din partea angajatorului¹⁹.

31. În plus, în cazul specific al unui director care se află într-un raport de subordonare față de adunarea asociaților societății pe care o administrează, nu considerăm că deținerea de către acesta a unei participații în cadrul societății exclude automat calificarea raportului dintre aceștia drept „contract de muncă” în sensul regulamentului. Totuși, dacă participația respectivă ar fi atât de semnificativă încât această persoană ar putea influența în mod decisiv conținutul instrucțiunilor pe care adunarea asociaților i le dă în calitate sa de director al respectivei societăți, atunci, în practică, el ar fi supus propriilor instrucțiuni și propriului criteriu de acțiune. Considerăm că, în acest caz, puterea de conducere a adunării asociaților în raport cu persoana sa încetează, iar odată cu ea și relația de subordonare²⁰.

15 — De asemenea, în opinia noastră, criteriul privind „subordonarea” este suficient de clar pentru a garanta îndeplinirea cerințelor privind caracterul previzibil pe care trebuie să îl aibă normele de competență judiciară, conform considerentului (11) al regulamentului și jurisprudenței amintite la punctul 23 din prezentele concluzii: ținând seama de acest criteriu cu ocazia stabilirii existenței unui contract de muncă, reclamantul poate determina cu ușurință instanța pe care o poate sesiza, iar pârâtul are posibilitatea de a prevedea în mod rezonabil instanța în fața căreia poate fi acționat în justiție.

16 — C-384/10, EU:C:2011:564, punctul 88: „caracteristica esențială a raportului de muncă o constituie împrejurarea că o persoană îndeplinește, într-o anumită perioadă, pentru o altă persoană și sub îndrumarea acesteia, prestații în schimbul cărora primește o remunerație. Rezultă că relația de subordonare a lucrătorului reprezintă un element caracteristic al oricărui raport de muncă care impune în esență ca persoana în cauză să se afle sub îndrumarea sau supravegherea unei alte persoane care îi impune prestații care trebuie îndeplinite și/sau programul de lucru și ale cărei ordine sau dispoziții trebuie urmate de lucrător” (sublinierea noastră).

17 — Vechea Convenție de la Roma din 19 iunie 1980 și Regulamentul nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale („Roma I”) (JO L 177, p. 6) pot servi drept referință pentru interpretarea regulamentului, deoarece, astfel cum a statuat Curtea, interpretarea unei noțiuni în cadrul unuia dintre respectivele instrumente juridice de drept internațional privat nu trebuie să facă abstracție de cea privind criteriile prevăzute în celălalt instrument, întrucât acestea stabilesc regulile de determinare a competenței jurisdicționale pentru aceleași materii și conțin noțiuni similare (Hotărârea Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, punctul 33).

18 — JO C 189, p. 73, punctul 41.

19 — A se vedea în acest sens De Val Tena, Á., *El trabajo de alta dirección. Caracteres y régimen jurídico*. Madrid, Civitas, 2002, p. 111.

20 — În această privință, aceeași opinie a fost exprimată de Weber, J., „Die Geschäftsführerhaftung aus der Perspektive des Europäischen Zivilprozessrechts”, *IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 1/2013, p. 70, de Bosse, R., *Probleme des europäischen Internationalen Arbeitsprozessrechts*. Frankfurt, Peter Lang, 2007, p. 67 și urm., și de Mankowski, P., „Organpersonen und Internationales Arbeitsrecht”, *RIW - Recht der internationalen Wirtschaft* 3/2004, p. 170. Trebuie amintit că Curtea a statuat deja, într-o cauză în care trebuia să se stabilească dacă o persoană avea calitatea de „lucrător” sau de „prestator de servicii” în sensul dreptului primar, că directorul unei societăți în care este asociat unic nu își exercită activitatea în cadrul unui raport de subordonare, astfel încât nu poate fi considerat „lucrător” în sensul dreptului primar (Hotărârea Asscher, C-107/94, EU:C:1996:251, punctul 26, și Concluziile avocatului general Léger prezentate în aceeași cauză, EU:C:1996:52, punctul 29).

32. Întrebarea dacă există sau nu există un „contract de muncă” în sensul regulamentului trebuie să primească un răspuns în fiecare caz specific în funcție de toate elementele și de toate circumstanțele ce caracterizează raporturile dintre părți²¹, analiză care revine, în principiu, instanței de trimitere. În acest sens, în prezenta cauză se impune ca, pe lângă examinarea situației de fapt, să se analizeze în special două acte juridice: statutul societății Holterman Ferho și contractul încheiat de aceasta și domnul Spies. Pornind de la cele două elemente, instanța de trimitere va putea determina dacă, în contextul exercitării funcțiilor sale, domnul Spies se afla (sau nu se afla) sub puterea de conducere a altui organ al societății, care nu se afla sub controlul său, cu alte cuvinte dacă exista o relație de subordonare. În acest scop, instanța menționată va putea determina printre altele dacă în contract sunt reglementate aspecte specifice unui raport de muncă (salariu, concedii etc.)²², organul de la care domnul Spies primea instrucțiuni, domeniul de aplicare al acestora și măsura în care era ținut de acestea, cine controla executarea respectivelor instrucțiuni și care erau consecințele eventualei neexecutări, în special dacă putea fi revocat ca urmare a neîndeplinirii acestora. În acest context, instanța de trimitere va trebui să stabilească de asemenea în ce măsură eventuala relație de subordonare ar putea fi afectată de faptul că directorul societății respective are și calitatea de asociat al acesteia, astfel cum este cazul domnului Spies în prezenta cauză, aspect care depinde, în mod fundamental, de capacitatea acestei persoane, în calitate de asociat, de a influența voința organului de la care va primi instrucțiuni.

33. După cum am arătat anterior, pentru ca secțiunea 5 din regulament să fie aplicabilă, este determinant nu numai ca intimatul să aibă calitatea de parte într-un „contract individual de muncă”. Consecința logică a celor stabilite anterior este ca cererea care face obiectul procedurii să fie întemeiată pe același contract, condiție care a fost de asemenea menționată de Comisie în cadrul ședinței.

34. Pentru a stabili dacă cererea care face obiectul procedurii se întemeiază pe un „contract individual de muncă” în sensul regulamentului, considerăm oportună reproducerea aici a concluziilor Curții în Hotărârea Brogsitter cu ocazia stabilirii aspectului dacă o acțiune în răspundere civilă este sau nu este inclusă în „materia contractuală” în sensul articolului 5 punctul 1 din regulament: o asemenea acțiune face parte din „materia contractuală” în sensul articolului 5 punctul 1 litera (a) din regulament – sau, în prezenta cauză, va fi vorba despre o cerere întemeiată pe un „contract individual de muncă” – numai în cazul în care comportamentul reproșat poate fi considerat o neîndeplinire a obligațiilor contractuale, astfel cum acestea pot fi stabilite ținând seama de obiectul contractului – în prezenta cauză, al contractului de muncă concret. *A priori*, aceasta va fi situația în cazul în care interpretarea contractului încheiat între intimat și recurentă este indispensabilă pentru stabilirea caracterului legal sau ilicit al comportamentului imputat de a doua parte celei dintâi²³, sarcină care revine instanței naționale.

35. În definitiv, considerăm că simpla existență a unui contract de muncă între părți nu este suficientă pentru aplicarea normelor speciale de atribuire a competenței judiciare internaționale, prevăzute în secțiunea 5 din regulament, dacă cererea formulată nu este întemeiată pe un „contract de muncă” în termenii prezentați anterior.

21 — Hotărârea Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, punctul 46.

22 — A se vedea în acest sens prevederile Directivei 91/533/CEE a Consiliului din 14 octombrie 1991 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile contractului sau raportului de muncă (JO L 288, p. 32, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 174), în temeiul căreia angajatorul are obligația de a informa lucrătorul salariat cu privire la elementele esențiale ale contractului de muncă sau ale raportului de muncă.

23 — Hotărârea Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctele 23-25). A se vedea în acest sens și considerațiile exprimate de Weber, conform căruia forul specific prevăzut la articolul 20 alineatul (1) din regulament aplică celelalte norme de atribuire a competenței doar dacă obligația care face obiectul litigiului depinde chiar de contractul de muncă. Astfel, dacă obligația depinde direct de raportul de drept al societăților dintre reclamant și pârât, iar contractul de muncă nu reprezintă o condiție *sine qua non* pentru stabilirea conținutului său, obligația în sine nu poate fi calificată drept „de muncă” nici chiar atunci când contractul de muncă reproduce obligațiile în forma prevăzută în dreptul societăților (Weber, J., „Die Geschäftsführerhaftung aus der Perspektive des Europäischen Zivilprozessrechts”, *IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 1/2013, p. 70 și 71).

36. Instanței de trimitere îi revine sarcina de a stabili, în conformitate cu aspectele prezentate la punctele anterioare, dacă în prezenta cauză intimatul are calitatea de parte în „contractul de muncă” în sensul regulamentului. Instanța națională trebuie să aibă în vedere în această privință că atribuirea de sarcini de conducere în cadrul unei societăți în favoarea unei persoane nu exclude în mod necesar elementul de subordonare specific raportului de muncă și nici participația pe care directorul o deține în cadrul societății pe care o administrează nu exclude în mod automat posibilitatea calificării raportului dintre părți drept „contract de muncă” în sensul regulamentului. De asemenea, instanței de trimitere îi revine sarcina de a stabili dacă cererea formulată este întemeiată pe „contractul de muncă”, cu alte cuvinte dacă comportamentul reproșat poate fi considerat o neîndeplinire a obligațiilor contractuale, astfel cum acestea pot fi stabilite ținând seama de obiectul contractului de muncă. Dacă cele două elemente sunt întrunite, se aplică normele speciale de atribuire a competenței judiciare, prevăzute în secțiunea 5 din regulament, indiferent de alte tipuri de raporturi pe care părțile le pot menține între ele (întemeiate, de exemplu, pe faptul că, din perspectiva dreptului societăților, intimatul este de asemenea administratorul societății).

3. Concluzie intermediară

37. Ținând seama de argumentele anterioare, propunem Curții să răspundă la prima întrebare preliminară în sensul că dispozițiile secțiunii 5 din capitolul II (articolele 18-21) din regulament sunt aplicabile

- dacă intimatul are calitatea de parte în „contractul individual de muncă” în sensul regulamentului, cu alte cuvinte parte la un acord în temeiul căruia o persoană își asumă față de o altă persoană obligația de a desfășura o anumită activitate, sub puterea de conducere și de coordonare a celei din urmă, în schimbul unei remunerații și
- dacă acțiunea exercitată se întemeiază pe „contractul individual de muncă”, cu alte cuvinte dacă comportamentul reproșat poate fi considerat o neîndeplinire a obligațiilor contractuale, astfel cum acestea pot fi stabilite ținând seama de obiectul contractului de muncă,

stabilirea acestor două aspecte fiind de competența instanței de trimitere.

B – A doua întrebare preliminară

38. Ca urmare a răspunsului propus, ar fi inutil să se răspundă la cea de a doua și la cea de a treia întrebare. Cu toate acestea, în cazul în care Curtea va statua că, într-o situație precum cea din speță, nu sunt aplicabile dispozițiile secțiunii 5 din capitolul II (articolele 18-21) din regulament, procedăm la examinarea celei de a doua întrebări preliminare.

39. Hoge Raad der Nederlanden dorește, prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, să se stabilească dacă noțiunile „materie contractuală” și „materie delictuală sau cvasidelictuală” utilizate la articolul 5 punctul 1 litera (a) și punctul 3 din regulament trebuie interpretate în sensul că includ de asemenea situația în care o societate acționează în justiție o persoană care are calitatea de administrator al respectivei societăți, ca urmare a neîndeplinirii obligației de a-și desfășura în mod corespunzător sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților sau din cauza săvârșirii unei fapte ilicite. În cazul unui răspuns afirmativ, instanța de trimitere dorește de asemenea să afle dacă „locul în care obligația care formează obiectul cererii a fost sau urmează a fi executată”, în sensul articolului 5 punctul 1 litera (a) din regulamentul menționat, sau „locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”, în sensul articolului 5 punctul 3, se referă la locul unde administratorul și-a exercitat sau trebuia să își exercite sarcinile care îi revin în temeiul statutului societății și/sau al dreptului societăților.

1. Rezumatul pozițiilor părților

40. Domnul Spies consideră că este aplicabil doar articolul 5 punctul 1 din regulament („materia contractuală”), având în vedere existența unor angajamente asumate în mod voluntar de părți, ceea ce exclude, în opinia sa, calificarea materiei drept „delictuală sau cvasidelictuală”. Pentru a stabili în prezenta cauză care este locul unde a fost executată obligația pe care se întemeiază acțiunea, în sensul articolului 5 punctul 1 litera (a) din regulamentul menționat, domnul Spies se concentrează asupra locului unde s-au produs presupusele încălcări, care este Germania, întrucât acestea se referă la administrarea filialelor germane ale Holterman Ferho. Totodată, domnul Spies susține că nu a îndeplinit nicio sarcină de administrare pe teritoriul Țărilor de Jos.

41. Comisia arată că raportul dintre administratorul societății și aceasta are natură contractuală în sensul jurisprudenței Curții, deoarece există angajamente asumate în mod voluntar de ambele părți. În ceea ce privește aplicarea normei prevăzute la articolul 5 punctul 1 din regulament, Comisia consideră că, în primul rând, trebuie să se stabilească dacă în prezenta cauză este aplicabilă într-adevăr litera (a), astfel cum pare să susțină instanța de trimitere, sau dacă este aplicabilă litera (b), aceasta fiind teza în favoarea căreia înclină Comisia, în opinia căreia contractul în litigiu este un contract de prestări de servicii. Potrivit acesteia, locul de pe teritoriul statului membru în care s-au prestat servicii în temeiul contractului este locul de unde a fost administrată societatea, pe care Comisia îl identifică drept locul în care societatea respectivă are administrația centrală în sensul articolului 60 alineatul (1) litera (b) din regulamentul menționat.

2. Analiză

a) Natura obligației în sensul regulamentului

42. Astfel cum am amintit la punctul 23 din prezentele concluzii, noțiunile „materie contractuală” și „materie delictuală și cvasidelictuală” în sensul articolului 5 punctele 1 și 3 din regulament trebuie interpretate în mod autonom, prin raportare, în principal, la sistemul și la obiectivul regulamentului respectiv, cu scopul de a garanta o aplicare unitară a acestuia în toate statele membre. Prin urmare, nu se face trimitere la calificarea raportului juridic în legea națională aplicabilă, cu privire la care trebuie să se pronunțe instanța competentă.

43. În rest, astfel cum s-a arătat anterior, întrucât regulamentul înlocuiește Convenția de la Bruxelles în ceea ce privește relațiile dintre statele membre, interpretarea Curții referitor la dispozițiile Convenției de la Bruxelles este de asemenea valabilă referitor la dispozițiile din regulamentul menționat, atunci când normele din cele două instrumente pot fi considerate echivalente. Aceasta este situația în cazul articolului 5 punctul 1 litera (a) și punctul 3 din regulament în raport cu articolul 5 punctele 1 și 3 din Convenția de la Bruxelles²⁴.

24 — A se vedea în acest sens Hotărârea ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, punctul 29).

44. Dintr-o jurisprudență constantă reiese că „materia delictuală sau cvasidelictuală” în sensul articolului 5 punctul 3 din regulament include orice cerere prin care se urmărește angajarea răspunderii unui părât și care nu vizează „materia contractuală” în sensul articolului 5 punctul 1 din regulamentul menționat²⁵, astfel încât calificarea materiei drept „contractuală” exclude calificarea sa drept „delictuală sau cvasidelictuală” în cazul în care cererile în răspundere se întemeiază pe un „contract” în sensul regulamentului²⁶.

45. Așadar, trebuie să se verifice, în primul rând, dacă, independent de calificarea din dreptul național, în speță ne aflăm în prezența unui „contract” în sensul regulamentului. Conform jurisprudenței constante a Curții cu privire la articolul 5 punctul 1 din Convenția de la Bruxelles, noțiunea „materie contractuală” presupune existența unui angajament asumat în mod voluntar de o parte față de cealaltă²⁷.

46. În opinia noastră, domnul Spies și societatea Holterman Ferho și-au asumat, într-adevăr, în mod voluntar, angajamente reciproce (domnul Spies s-a angajat să conducă și să administreze societatea, în timp ce aceasta s-a angajat să îl remunereze pentru munca respectivă) care permit să se considere că raportul dintre aceștia – nu doar cel întemeiat pe contractul prin care și-a asumat funcția de director, ci și cel întemeiat pe dreptul societăților, prin care și-a asumat sarcina de administrator – este de natură contractuală, în sensul regulamentului²⁸.

47. Cu toate acestea, astfel cum a statuat Curtea în Hotărârea Brogsitter, simpla împrejurare că una dintre părțile din litigiul principal introduce o acțiune în răspundere civilă împotriva celeilalte nu este suficientă pentru a se considera că această acțiune intră în sfera „materiei contractuale” în sensul articolului 5 punctul 1 din regulament. Această concluzie este valabilă doar dacă comportamentul reproșat poate fi considerat o neîndeplinire a obligațiilor contractuale, astfel cum acestea pot fi stabilite ținând seama de obiectul contractului. *A priori*, aceasta va fi situația în cazul în care interpretarea „contractului” (în sensul regulamentului) încheiat între intimat și recurent este indispensabilă pentru stabilirea caracterului legal sau ilicit al comportamentului reproșat²⁹.

48. Instanței de trimitere îi revine sarcina de a stabili dacă, prin intermediul acțiunilor introduse de către recurentă în litigiul principal, este formulată o cerere în răspundere despre care se poate afirma, în mod rezonabil, că este întemeiată pe încălcarea drepturilor și a obligațiilor „contractuale” (în sensul regulamentului) care revin părților din litigiul principal, astfel încât luarea în considerare a respectivului „contract” este indispensabilă pentru soluționarea recursului. În acest caz, acțiunile respective ar avea ca obiect „materia contractuală” în sensul articolului 5 punctul 1 din regulament³⁰. În caz contrar, acestea trebuie considerate incluse în „materia delictuală sau cvasidelictuală” în sensul

25 — A se vedea în acest sens în special Hotărârile Kalfelis Schröder (C-189/87, EU:C:1988:459, punctul 17), Reichert și Kockler (C-261/90, EU:C:1992:149, punctul 16), Réunion européenne și alții (C-51/97, EU:C:1998:509, punctul 22), Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, punctul 36), Engler (C-27/02, EU:C:2005:33, punctul 29) și Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctul 20).

26 — Hotărârea Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctul 21 și urm.). A se vedea Haubold, J., „Internationale Zuständigkeit für gesellschaftsrechtliche und konzerngesellschaftsrechtliche Haftungsansprüche nach EuGVÜ und LugÜ”. *IPRax - Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts* 5/2000, p. 378, Geimer, R., și Schütze, R., „Verordnung (EG) 44/2001 – Art. 5”, în lucrarea lor *Europäisches Zivilverfahrensrecht*, ediția a treia, München, C.H. Beck, 2010, punctul 220, și Wendenburg, A., „Vertraglicher Gerichtsstand bei Ansprüchen aus Delikt?”, *Neue Juristische Wochenschrift* 2014, p. 1633 și urm.

27 — A se vedea printre multe altele Hotărârile Handte (C-26/91, EU:C:1992:268, punctul 15), Réunion européenne și alții (C-51/97, EU:C:1998:509, punctul 17) și Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, punctul 23).

28 — Comisia împărtășește această opinie în observațiile sale (punctul 25 și următoarele), susținând că „faptul că o mare parte dintre drepturile și, mai ales, dintre obligațiile administratorului nu se întemeiază doar pe acordul scris încheiat cu societatea, ci și pe dreptul comun al societăților, nu are nicio relevanță [asupra faptului că raportul dintre domnul Spies și Holterman Ferho are natură contractuală în sensul regulamentului]. Acceptând funcția de administrator, persoana interesată o acceptă astfel cum este aceasta configurată în dreptul comun al societăților și în normele specifice ale societății în cauză, printre care și statutele. Dacă, în plus, administratorul încheie un contract cu societatea – denumit uneori „contract de administrare”, iar în prezenta cauză „contract de muncă” –, intervin alte acorduri, precum cele privind remunerarea pe perioada exercitării funcției și cele privind indemnizațiile datorate la momentul încetării funcției”.

29 — Hotărârea Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, punctele 23-25).

30 — Aceasta nu înseamnă că instanța care se dovedește a fi, în cele din urmă, competentă pentru soluționarea litigiului pe fond trebuie să aplice dreptul material al contractelor, întrucât este posibil ca, în conformitate cu dreptul național aplicabil în speță, cererea să nu aibă natură contractuală, însă această împrejurare este irelevantă în contextul oferirii unui răspuns instanței de trimitere în temeiul regulamentului.

articolului 5 punctul 3 din regulamentul menționat. Acordurile care vor trebui interpretate în acest scop sunt cele încheiate între societatea Holterman Ferho și domnul Spies, care nu sunt concretizate în mod necesar printr-un înscris, precum și normele de drept al societăților care determină conținutul funcției sale asumate în mod voluntar.

b) Locul executării obligației conform articolului 5 punctul 1 din regulament

49. În cazul în care se impune aplicarea articolului 5 punctul 1 din regulament, trebuie să se determine instanța competentă pentru soluționarea cauzei în funcție de circumscripția sa. Deși cea de a doua întrebare formulată de către instanța de trimitere se referă exclusiv la articolul 5 punctul 1 litera (a) din regulament, este indispensabil, astfel cum subliniază Comisia în observațiile sale, să se ridice problema dacă se impune, mai degrabă, aplicarea literei (b), în concret a celei de a doua liniuțe, destinată în mod specific contractelor de prestări servicii³¹. În acest caz, persoanele care au domiciliul într-un alt stat membru pot fi acționate în justiție la locul dintr-un stat membru unde, în temeiul contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile.

50. În ceea ce privește aspectul dacă activitatea pe care domnul Spies o desfășura în serviciul societății Holterman Ferho poate fi calificată drept „prestare de servicii” în sensul articolului 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță din regulament, noțiunea „servicii” prevăzută (însă nu și definită) în regulament trebuie interpretată în mod autonom, făcând abstracție de semnificația acesteia din ordinile juridice ale statelor membre, astfel încât să se asigure aplicarea sa unitară în toate aceste state.

51. Deși Curtea a statuat deja în sensul că niciun element întemeiat pe economia sau pe sistemul Regulamentului nr. 44/2001 nu impune interpretarea noțiunii „prestare de servicii”, prevăzută la articolul 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță din regulamentul citat, din perspectiva soluțiilor adoptate de Curte în materia liberei prestări a serviciilor în sensul articolului 56 TFUE³², unele elemente caracteristice „prestării de servicii” specifice dreptului primar sunt aplicabile „prestării de servicii” prevăzute la articolul 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță, și anume activitatea propriu-zisă pe care o desfășoară intimatul și remunerația pe care acesta o primește pentru respectiva activitate³³.

52. Totuși, astfel cum arată avocatul general Trstenjak în Concluziile prezentate în cauza Falco Privatstiftung și Rabitsch³⁴, pornind de la definiția abstractă a noțiunii în discuție se poate stabili numai cadrul definiției acestei noțiuni. În fiecare cauză va trebui să se răspundă în mod individualizat la întrebarea dacă o anumită activitate este sau nu este inclusă în noțiunea „servicii”.

53. În prezenta cauză, tindem să susținem poziția adoptată de Comisie, în sensul că activitatea administratorului unei societăți poate fi calificată drept „prestare de servicii” în sensul articolului 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță din regulament. O astfel de calificare ar exclude aplicarea în prezenta cauză a normei de competență prevăzută la respectivul articol 5 punctul 1 litera (a).

54. Conform articolului 5 punctul 1 litera (b), competența judiciară pentru soluționarea cererilor întemeiate pe contractul de prestări servicii revine instanțelor din statul membru unde, în temeiul contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile.

31 — A se vedea în acest sens Hotărârea Corman Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, punctul 42).

32 — Hotărârea Falco Privatstiftung și Rabitsch (C-533/07, EU:C:2009:257, punctul 33 și urm.). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Trstenjak prezentate în aceeași cauză, (EU:C:2009:34, în special punctul 63).

33 — Hotărârea Falco Privatstiftung și Rabitsch (C-533/07, EU:C:2009:257, punctul 29). A se vedea de asemenea Hotărârea Corman Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, punctul 37).

34 — C-533/07, EU:C:2009:34, punctul 57.

55. Potrivit Comisiei³⁵ – care, pornind de la formularea întrebării preliminare de către instanța de trimitere, se raportează, în răspunsul său, la articolul 60 din regulamentul –, serviciile specifice administratorului sunt prestate la locul de unde acesta administrează societatea, care, în opinia sa, corespunde locului unde se află administrația centrală a societății, noțiune care face trimitere la locul din care se asigură administrarea și conducerea societății și care nu trebuie să coincidă cu „sediul statutar” [articolul 60 alineatul (1) litera (a) din regulamentul], prevăzut în statutul sau în contractul de societate, și nici cu „centrul de afaceri” [articolul 60 alineatul (1) litera (c) din regulamentul].

56. Cu toate acestea, suntem de acord cu susținerea formulată de domnul Spies la punctul 38 din observațiile sale, în sensul că răspunsul la întrebarea formulată de către instanța de trimitere nu trebuie să reiasă neapărat din interpretarea articolului 60 din regulamentul³⁶. Dimpotrivă, considerăm că, atunci când serviciile sunt prestate în mai multe locuri, trebuie să ne raportăm la criteriile privind interpretarea articolului 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță din regulamentul stabilite de Curte în jurisprudența sa³⁷.

57. În acest sens, instanța de trimitere va trebui să cerceteze, în primul rând, dacă în „contractul” (în sensul regulamentului) dintre Holterman Ferho și domnul Spies³⁸ este menționat locul executării obligației principale (administrarea societății de tip holding Holterman Ferho)³⁹. În lipsa unei astfel de prevederi, va trebui să determine care este locul în care domnul Spies își desfășura în mod efectiv și preponderent activitățile în cadrul executării contractului⁴⁰ (cu condiția ca prestarea de servicii în respectivul loc să nu fie contrară voinței părților, astfel cum rezultă din acordurile încheiate de acestea). În acest sens, se poate avea în vedere în special timpul petrecut în respectivele locuri și importanța activității desfășurate acolo, instanței naționale revenindu-i sarcina de a-și determina competența în lumina elementelor de probă prezentate⁴¹.

3. Concluzie intermediară

58. În temeiul considerațiilor anterioare, apreciem, în subsidiar, că noțiunea „materie contractuală” prevăzută la articolul 5 punctul 1 din regulamentul include și situația în care o societate acționează în justiție o persoană care are calitatea de administrator al acesteia, din cauza neîndeplinirii obligației de a-și desfășura în mod corespunzător sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților. Revine instanței de trimitere sarcina de a determina locul în care, conform contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile în sensul articolului 5 punctul 1 litera (b) din regulamentul, care va fi

35 — Punctul 42 din observațiile prezentate de aceasta.

36 — Articolul 60 alineatul (1) din regulamentul stabilește locul unde își are sediul o societate sau o altă persoană juridică (concret, locul unde se află sediul său statutar, administrația sa centrală sau centrul său de afaceri). Considerăm că locul la care se referă articolul 5 punctul 1 din regulamentul menționat trebuie determinat fără a lua în considerare articolul 60, indiferent dacă, în final, acesta poate coincide cu unul dintre locurile prevăzute în acest din urmă articol.

37 — A se vedea Hotărârile Car Trim (C-381/08, EU:C:2010:90, punctul 54 și urm.) (cu privire la prima liniuță din dispoziția în cauză) și Wood Floor Solutions Andreas Domberger (C-19/09, EU:C:2010:137, punctul 38 și urm.), precum și analiza lui Francq, S., și alții, „L'actualité de l'article 5.1 du Règlement Bruxelles I: Évaluation des premiers arrêts interprétés portant sur la disposition relative à la compétence judiciaire internationale en matière contractuelle”, *Cahiers du CeDIE*, Working papers no. 2011/02, p. 17 și urm.

38 — Încă o dată, acordurile pe care instanța națională trebuie să le interpreteze în acest scop sunt cele încheiate între societatea Holterman Ferho și domnul Spies, care nu sunt concretizate în mod necesar printr-un înscris, precum și normele de drept al societăților care determină conținutul funcției sale asumate în mod voluntar.

39 — La punctul 37 din observațiile sale, domnul Spies susține că obligația în litigiu a fost executată în Germania și că părțile nu au convenit ca aceasta să fie executată în alt loc. Potrivit domnului Spies, toate neîndeplinirile concrete care i se impută și pe care se întemeiază acțiunea se refereau la administrarea filialelor germane ale Holterman Ferho, deși de la punctul 2.9 din observațiile scrise prezentate de Holterman Ferho rezultă că părțile din litigiul principal au opinii divergente cu privire la acest aspect, întrucât Holterman Ferho consideră că îndeplinirea în mod necorespunzător de către domnul Spies a sarcinilor sale vizează și administrarea societății olandeze de tip holding.

40 — Curtea a statuat deja în Hotărârea Wood Floor Solutions Andreas Domberger (C-19/09, EU:C:2010:137, punctul 33) că, în scopul aplicării normei prevăzute la articolul 5 punctul 1 litera (b) a doua liniuță din regulamentul, locul care asigură cea mai strânsă legătură între contract și instanța competentă este, în general, locul executării prestației principale.

41 — Hotărârea Wood Floor Solutions Andreas Domberger (C-19/09, EU:C:2010:137, punctul 40).

locul executării prestației principale stabilit în „contract” (în sensul regulamentului menționat), sau, în lipsa unei asemenea clauze, locul în care administratorul societății își desfășura în mod efectiv și preponderent activitățile de administrare, cu condiția ca prestarea de servicii în respectivul loc să nu fie contrară voinței părților, astfel cum rezultă acestea din acordurile încheiate între ele.

C – A treia întrebare preliminară

59. Având în vedere aspectele expuse anterior, vom răspunde pe scurt la cea de a treia întrebare preliminară.

1. Rezumatul observațiilor părților

60. În ceea ce privește cea de a treia întrebare preliminară, domnul Spies, care susține că articolul 5 punctul 3 din regulament nu este aplicabil în prezenta cauză, consideră că, pentru formularea răspunsului, în măsura în care Curtea răspunde la aceasta, nu este necesară raportarea la articolul 60 din regulament, la care pare să recurgă instanța de trimitere: aplicând criteriile privind locul producerii prejudiciului dezvoltate de Curte în raport cu articolul 5 punctul 3 din regulament, competența va reveni și în acest caz instanțelor germane.

61. Holterman Ferho consideră că articolul 5 punctul 3 din regulamentul menționat („materie delictuală sau cvasidelictuală”) nu este aplicabil în prezenta cauză.

62. Comisia nu exclude faptul că se poate exercita și o acțiune în răspundere extracontractuală în măsura în care dreptul național o permite. În acest caz, în temeiul jurisprudenței Curții, recurenta din litigiul principal poate alege între a formula cererea la locul unde s-a produs prejudiciul sau la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă, care, în prezenta cauză, coincide, în opinia Comisiei, cu locul unde societatea Holterman Ferho își are centrul de afaceri.

2. Apreciere

63. Tot cu titlu subsidiar, în cazul în care, după examinarea cererii în răspundere în termenii prevăzuți la punctele 47 și 48 din prezentele concluzii, instanța de trimitere va considera că aceasta face parte din „materie delictuală sau cvasidelictuală” în sensul articolului 5 punctul 3 din regulament, instanța competentă este, conform prevederilor din respectivul articol, „instanța de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”. Or, astfel cum a statuat Curtea, acest loc „vizează atât locul materializării prejudiciului, cât și locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului, astfel încât pârâtul poate fi acționat în justiție, la alegerea reclamantului, în fața instanței de la unul dintre cele două locuri”⁴².

64. În cele din urmă, revine instanței de trimitere sarcina de a determina, în lumina împrejurărilor de fapt din prezenta cauză, locul unde s-a produs evenimentul cauzator al acestui prejudiciu și locul unde s-a materializat prejudiciul.

65. În ceea ce privește locul unde s-a produs evenimentul cauzator, trebuie reținut că acesta se află acolo unde domnul Spies își îndeplinea în mod obișnuit sarcina de administrator al societății de tip holding Holterman Ferho (care este Germania, potrivit declarațiilor prezentate de domnul Spies în fața Curții, fără să fi fost contestate de Holterman Ferho).

⁴² — Hotărârile Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, punctul 46) și Hejduk (C-441/13, EU:C:2015:28, punctul 18).

66. În ceea ce privește locul unde s-a materializat prejudiciul, în circumstanțe precum cele din litigiul principal, competența revine instanțelor olandeze cu condiția ca fapta săvârșită în Germania să fi generat sau să poată genera un prejudiciu în Țările de Jos. În acest sens, instanței de trimitere sesizate cu soluționarea cauzei îi revine sarcina de a determina, în lumina elementelor aflate la dispoziția sa, în ce măsură fapta ilicită săvârșită de domnul Spies în exercitarea sarcinilor sale de administrator al societății Holterman Ferho a putut să dea naștere unui prejudiciu pe teritoriul respectivului stat membru. Totuși, instanța de trimitere trebuie să aibă în vedere în acest sens faptul că, astfel cum a statuat Curtea, noțiunea „locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă” nu poate fi interpretată în mod extensiv astfel încât să includă orice loc unde se pot concretiza consecințele prejudiciabile ale unei fapte care a dat naștere deja unui prejudiciu survenit în mod efectiv în alt loc. În particular, această noțiune nu poate fi interpretată în sensul că include locul unde persoana prejudiciată susține că a suferit un prejudiciu patrimonial ca urmare a unui prejudiciu inițial care a survenit și a fost suportat de către aceasta în alt stat membru⁴³. Astfel cum a subliniat Curtea în Hotărârea Kronhofer⁴⁴, această interpretare, în temeiul căreia stabilirea instanțelor competente depinde de locul unde se află „centrul intereselor” persoanei prejudiciate, ar conduce, în majoritatea cazurilor, la recunoașterea competenței instanțelor de la domiciliul reclamantului, ceea ce contravine regulamentului⁴⁵, cu excepția cazurilor prevăzute în mod expres în acesta.

IV – Concluzie

67. În temeiul considerațiilor anterioare, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de Hoge Raad der Nederlanden astfel:

„1) Prevederile secțiunii 5 din capitolul II (articolele 18-21) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială sunt aplicabile

- dacă intimatul are calitatea de parte la un «contract individual de muncă» în sensul Regulamentului nr. 44/2001, cu alte cuvinte parte la un acord în temeiul căruia o persoană își asumă față de o altă persoană obligația de a desfășura o anumită activitate, sub puterea de conducere și de coordonare a celei din urmă, în schimbul unei remunerații și
- dacă acțiunea exercitată se întemeiază pe «contractul individual de muncă», cu alte cuvinte dacă comportamentul reproșat poate fi considerat o neîndeplinire a obligațiilor contractuale, astfel cum acestea pot fi stabilite ținând seama de obiectul contractului de muncă,

stabilirea acestor două aspecte fiind de competența instanței de trimitere.

În subsidiar, în cazul în care se va aprecia că prevederile secțiunii 5 din capitolul II (articolele 18-21) din Regulamentul nr. 44/2001 nu sunt aplicabile:

2) Noțiunea «materie contractuală» prevăzută la articolul 5 punctul 1 din Regulamentul nr. 44/2001 include și situația în care o societate acționează în justiție o persoană care are calitatea de administrator al acesteia pentru neîndeplinirea obligației de a-și desfășura în mod corespunzător sarcinile care îi incumbă în temeiul dreptului societăților. Revine instanței de trimitere sarcina de a determina locul în care, conform contractului, au fost sau ar fi trebuit să fie prestate serviciile în sensul articolului 5 punctul 1 litera (b) din regulament, care va fi locul executării prestației principale stabilit în «contract» (în sensul regulamentului menționat) sau, în lipsa unei asemenea

43 — Hotărârea Marinari (C-364/93, EU:C:1995:289, punctele 14 și 15).

44 — C-168/02, EU:C:2004:364, punctul 20.

45 — În cauza respectivă, Convenția de la Bruxelles.

clauze, locul în care administratorul societății și-a desfășurat în mod efectiv și preponderent activitățile de administrare, cu condiția ca prestarea de servicii în respectivul loc să nu fie contrară voinței părților, astfel cum rezultă acestea din acordurile încheiate între ele.

- 3) Tot cu titlu subsidiar, în cazul în care se va aprecia că cererea în răspundere formulată face parte din «materia delictuală sau cvasidelictuală» în sensul articolului 5 punctul 3 din Regulamentul nr. 44/2002, instanței de trimitere îi revine sarcina de a determina care este locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului și care este locul unde s-a materializat prejudiciul, în lumina împrejurărilor de fapt din prezenta cauză.”